

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано стан виробничого травматизму і безпеки праці на підприємствах країни за останні 15 років, розглянуто деякі питання гармонізації законодавства з охорони праці, сформульовано проблемні питання охорони праці, вирішення яких буде сприяти запобіганню виробничому травматизму в Україні.

Ключові слова: *виробничий травматизм, безпека праці, нормативно-правове забезпечення.*

В статье проанализировано состояние производственного травматизма и безопасности труда на предприятиях страны за последние 15 лет, рассмотрены некоторые вопросы гармонизации законодательства по охране труда, сформулированы проблемные вопросы охраны труда, решение которых будет способствовать предупреждению производственного травматизма в Украине.

Ключевые слова: *производственный травматизм, безопасность труда, нормативно-правовое обеспечение.*

Safety and occupational accidents in the country's enterprises for the last 15 years are analyzed in the article. Some questions of harmonization legislation of labor protection are considered, problematic issues of labor protection were formulated, the solution of that will assist to the warning of occupational accidents in Ukraine.

Keywords: *occupational injuries, safety, regulatory support.*

Актуальність роботи. Державна політика в сфері охорони праці базується на принципах пріоритету життя і здоров'я працівників, повної відповідальності роботодавця за створення належних, безпечних і здорових умов праці, адже Конституція України проголошує людину, її життя та здоров'я найвищою соціальною цінністю. Реалізується це положення шляхом нормативного регулювання, що здійснюється за допомогою правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, які у своїй сукупності органічно взаємозв'язані один з одним і створюють систему охорони праці. Курс України на євроінтеграцію потребує системного підходу до визначення проблемних питань охорони праці в країні, зокрема у сфері правового забезпечення, тобто як стану законодавчих та нормативних актів з охорони праці, рівня дотримання визначених в них

норм працівником і роботодавцем, так і питань управління промисловою безпекою та охороною праці в країні тощо.

Мета досліджень. Вивчення та аналіз стану правового регулювання охорони праці, встановлення його зв'язку з рівнем виробничого травматизму і визначення проблемних питань охорони праці в Україні.

Новизна цієї роботи полягає у тому, що зроблено спробу визначити проблемні питання охорони праці.

Аналіз публікацій. Значний внесок у вирішення проблеми виробничого травматизму і розвиток заходів щодо його запобігання зробили вітчизняні вчені Водяник А. О., Гогіташвілі Г. Г., Дегтяренко Г. Є., Лесенко Г. Г., Ткачук К. Н., Ткачук С. П., а питання правового регулювання охорони праці знайшли відображення в роботах Біли Г. М., Ізовіт Т. В., Костенко О. М., Телічка О. А. та інших.

Матеріал та методи досліджень. Для досліджень використовували звітні дані Держпраці України з виробничого травматизму, матеріали спеціальних розслідувань нещасних випадків на виробництві та нормативно-правові документи з охорони праці.

Виклад основного матеріалу. Функціонування системи охорони праці в Україні оцінюється показниками виробничого травматизму і професійної захворюваності. Оціночними показниками виробничого травматизму, затвердженими на державному рівні, є кількість потерпілих (загиблих), коефіцієнти частоти і тяжкості виробничого травматизму. Зазначені абсолютні та відносні показники фактично оцінюють рівень виробничого травматизму в певні часові періоди на підприємстві, в галузі або по країні в цілому. Динаміку змін виробничого травматизму в Україні у 2000–2015 рр. представлено на рис. 1.

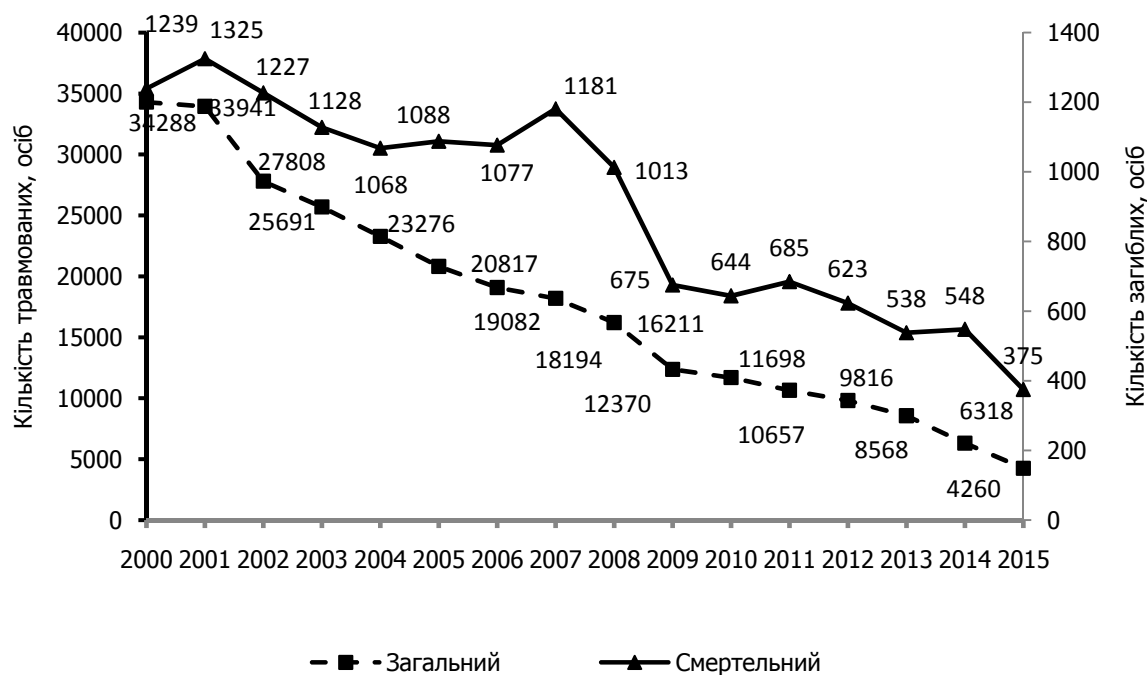

Рис. 1. Динаміка змін виробничого травматизму в Україні у 2000–2015 рр.

Аналіз графіків, наведених на рис. 1, свідчить про досить оптимістичну ситуацію із станом загального і смертельного травматизму в Україні, оскільки спостерігається стійка тенденція до зниження його рівня. Однак порівняльний аналіз зазначених даних з показниками травматизму в європейських країнах свідчить про протилежну ситуацію: адже в Україні показник загальної кількості нещасних випадків суттєво нижче показників лідерів Євросоюзу – Великої Британії, Франції, Німеччини і удев'ятеро нижчий ніж у Японії, – країні, яка має одну з найрозвиненіших економік світу, – а це явно суперечить нормальній логіці.

Достовірне оцінювання рівня виробничого травматизму в країні можливо тільки при використанні методики МОП, яка ґрунтується на положенні, що травматизм зі смертельним наслідком реєструється повніше, ніж загальний, і є базою для розрахунку загальної кількості нещасних випадків на виробництві, що дає можливість розраховувати їх і порівнювати з показниками виробничого травматизму в інших країнах [1].

Проведені за вищевказаною методикою розрахунки показали, що у 1990 році на 1 смертельний випадок припадало 50 травмованих, а у 2015 році це співвідношення становило вже 1:11,4. Це наводить на думку, що за останні 24 роки у зниженні рівня виробничого травматизму в країні значну роль відігравав факт приховування від розслідування, реєстрації та обліку частини нещасних випадків з тяжкими наслідками. Зазначене припущення підтверджується стрімким зниженням показників загального травматизму (в абсолютних цифрах) – з 1995 року по 2014-й – майже в 13 разів, а показника смертельних травм – тільки в 3 рази. Повільне зниження показників травматизму із смертельним наслідком пов'язано з низьким рівнем економічного розвитку країни: не проводиться модернізація виробництв, особливо тих, що характеризуються високим рівнем небезпечності технологічного обладнання. Вищезазначене не сприяє зменшенню частки нещасних випадків із смертельним наслідком у загальній кількості нещасних випадків на виробництві. Таку ситуацію з виробничим травматизмом в Україні профспілки відзначають як критичну, і стверджують, що коли не вживати заходів, то у найближчому майбутньому в країні будуть розслідуватись і обліковуватись тільки нещасні випадки із смертельним наслідком.

Узагальнюючи вищенаведену інформацію щодо показників оцінювання виробничого травматизму в Україні, можна стверджувати, що вони не дають можливість повною мірою оцінити реальні масштаби виробничого травматизму в країні.

Для визначення реально очікуваного рівня виробничого травматизму у формальному секторі ринку праці, припустили, що стан безпеки праці в країні залишався на рівні 2000 року, при цьому відношення загальної кількості травмованих до загальної кількості загиблих в Україні теж лишалось незмінним і знаходилось на рівні 28. Розрахований за методикою МОП показник виробничого травматизму в 2014 році мав би становити 15344 травмованих (проти фактично травмованих – 6318), а у 2015 році – 10 500 осіб (проти фактично – 4260 осіб).

Факторами, що призводять до виробничого травматизму, насамперед, є незадовільний стан умов і безпеки праці, низький рівень відповідальності за безпеку праці як керівництва підприємств, так і працюючих. Адже відповідно до Закону України «Про охорону праці» (далі – Закон) забезпечення безпечних і нешкідливих умов праці покладається на роботодавця, Порядок створення безпечних і нешкідливих умов праці визначають нормативно-правові акти, зокрема НПАОП 0.00-7.11-12 «Загальні вимоги стосовно забезпечення роботодавцями охорони праці працівників», затверджені наказом МНС України 25.01.2012 № 67 (далі – Вимоги) [2]. Вказаний документ включає вимоги до належного облаштування робочих місць, виробничих, санітарно-побутових та інших приміщень на підприємстві, в установі, організації (далі – підприємство), безпечного використання працівниками засобів праці (тобто будь-яких машин, механізмів, пристроїв, устаткування, транспортних засобів, які застосовуються під час роботи) тощо.

Однак слід зазначити, що умови праці на робочому місці, безпека технологічних процесів, машин, механізмів, устаткування та інших засобів виробництва, поки що, не відповідають вимогам Закону. Адже до цього часу на підприємствах країни використовується обладнання, що не відповідає нормативним актам з охорони праці, і робота на якому призводить до травмування працівників. Про це свідчить як детальне вивчення звітів про стан умов та безпеки праці за звітною формою № 1-УБ (рис. 2), наданих обласними державними адміністраціями, органами виконавчої влади і об'єднаннями (міністерствами) в 2007...2011 рр. [3, 4, 5], так і статистичні дані щодо нещасних випадків, що сталися з працівниками при роботі на несправному обладнанні в 2005...2011 рр. (рис. 3).

Рис. 2. Динаміка змін показників небезпечності машин і технологічних процесів

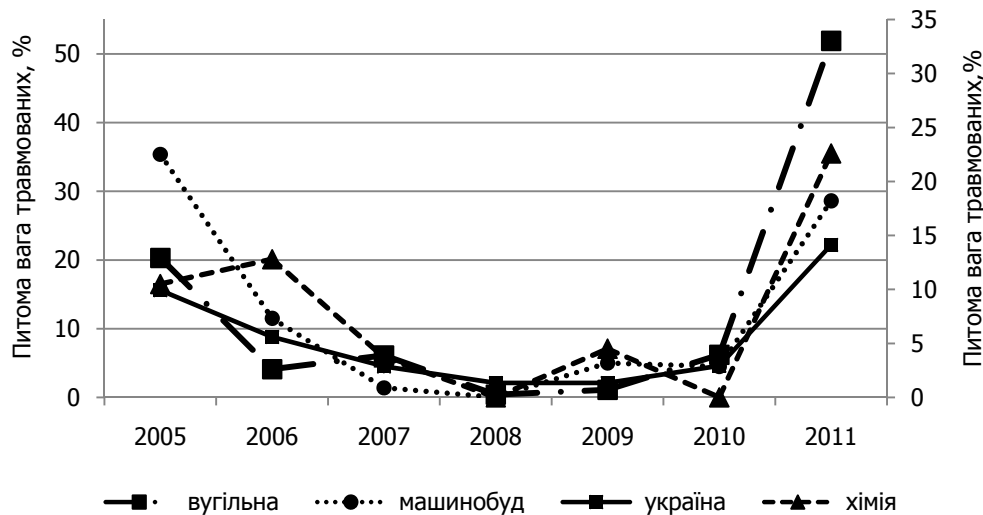

Рис. 3. Динаміка змін показників виробничого травматизму на несправному обладнанні у 2005–2011 рр.

З огляду на наведені на рис. 2 і 3 діаграми наочно видно, що хоча данні щодо несправності обладнання отримані з двох різних звітних форм, але вони мають однакову динаміку, тобто кількість травм на несправному обладнанні залежить від кількості несправного обладнання, яке перебуває в експлуатації. Дослідженнями було встановлено, що між показниками смертельного травматизму та показниками небезпечності машин, що вичерпали передбачений паспортним ресурс, існує тісний кореляційний зв'язок. Результати досліджень дають можливість використання запропонованих функціональних зв'язків для здійснення прогнозування як очікуваного рівня смертельного травматизму, так і стану небезпечності обладнання.

На сьогодні, згідно з оцінками вітчизняних експертів, більше ніж 2/3 основних виробничих фондів країни мають зношеність 60–70 %, в найближчі 10 років у більшій своїй частині вони стануть непридатними для експлуатації. Висновки фахівців щодо зростання зношеності основних виробничих фондів в Україні узгоджуються з висновками автора, що незадовільний стан обладнання призводить до зростання виробничого травматизму, що наочно підтверджують графіки, що відображають стрімке зростання кількості потерпілих, які були травмовані при виконанні робіт на несправному обладнанні в 2012–2014 рр.

Ненадійність технологічного обладнання і технологічних процесів, небезпечність в експлуатації є основною причиною нещасних випадків на виробництві з тяжкими і смертельним наслідками, кількість яких на несправному обладнанні останнім часом має стійку тенденцію до зростання особливо в травмонебезпечних видах економічної діяльності: вугільній промисловості, будівництві, сільському господарстві та в машинобудуванні, тощо.

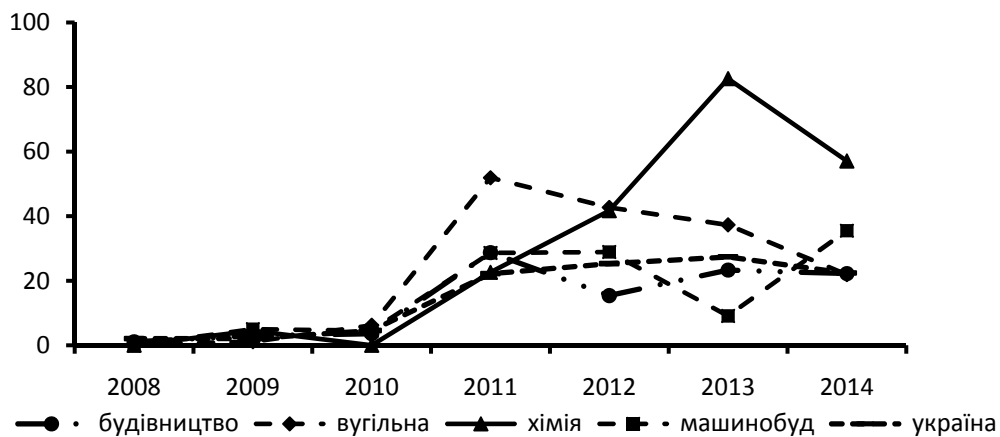

Рис. 4. Динаміка виробничого травматизму на несправному обладнанні

Ще одне проблемне питання охорони праці пов'язано із її законодавчим і нормативно-правовим забезпеченням, реформування якого є найактуальнішим і вирішальним для успішного розвитку економіки держави. Адже на сьогодні законодавство з охорони праці не відповідає світовим вимогам і стандартам, а процес адаптації національного законодавства до європейських стандартів відбувається настільки уповільненими темпами, що може тривати щонайменше десятки років. Окремі ключові поняття з охорони праці до цього часу не мають чіткого визначення в законодавчих та нормативно-правових актах. Перш за все це стосується чіткого і однозначного визначення поняття «роботодавець», його обов'язків і відповідальності в Законі України «Про охорону праці», тобто в законі який саме і регулює за участю відповідних органів державної влади відносини між роботодавцем і працівником з питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища. Так, у зазначеному Законі *роботодавець визначається як* «власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган, незалежно від форм власності, виду діяльності, господарювання, і фізична особа, яка використовує найману працю». У той же час у Податковому Кодексі України та в частині першій ст. 1 Закону України «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності» «...роботодавець – юридична особа (підприємство, установа, організація) або фізична особа – підприємець, яка в межах трудових відносин використовує працю фізичних осіб».

У Законі України «Про охорону праці» визначено обов'язки роботодавця, але не визначено *відповідальність роботодавця за невиконання вимог законодавства з охорони праці*. Адже в ст. 13 Закону України «Про охорону праці» зазначено, що «Роботодавець зобов'язаний створити на робочому місці в кожному структурному підрозділі умови праці відповідно до нормативно-правових актів, а також забезпечити додержання вимог законодавства щодо прав працівників у сфері охорони праці». В цій же статті зазначено, що «...Роботодавець несе безпосередню відповідальність за порушення зазначених вимог». Однак, не тільки у Законі України «Про охорону праці», але і у чинному трудовому

законодавстві України відсутнє чітке формування підстав відповідальності роботодавця. Без чіткого врегулювання юридичної відповідальності роботодавця як суб'єкта трудового права, законодавчої вказівки на можливі правові наслідки невиконання роботодавцем, покладених на нього обов'язків щодо створення безпечних і здорових умов праці, неможливо очікувати сумлінного виконання роботодавцем своїх трудових обов'язків, адже у роботодавця немає достатньої мотивації до дотримання законодавства про охорону праці. Структура побудови Закону України «Про охорону праці» щодо обов'язків і відповідальності роботодавця простежується також і в інших нормативно-правових документах з охорони праці. Зокрема в Порядку розслідування нещасних випадків на виробництві, де чітко визначено тільки обов'язки роботодавця, а відповідальність – осіб, які допустили порушення нормативних актів з охорони праці, при цьому роботодавець до цих осіб не належить.

Розроблення і впровадження нових нормативно-правових документів, зокрема тих, що стосуються удосконалення систем управління охороною праці на підприємстві та ґрунтуються на урахуванні ризик-орієнтованого підходу не приведе до реальних очікуваних результатів без законодавчої вказівки на правові наслідки невиконання роботодавцем закріплених норм.

Одночасно необхідно наголосити, що у разі невиконання роботодавцем свого обов'язку із забезпечення належних і безпечних умов праці, має місце трудове правопорушення з боку роботодавця. А тому роботодавець повинен у будь-якому разі нести відповідальність перед працівником, який постраждав через неналежні умови і безпеку праці. Звільнення роботодавця від відповідальності суперечить загальним положенням теорії права, згідно з якими наслідком правопорушення має бути юридична відповідальність винної особи [6]. Закріплення на законодавчому рівні відповідальності роботодавця має виконувати певні превентивні функції щодо запобігання порушень роботодавцем своїх обов'язків. Тому для створення ефективного правового механізму регулювання охорони праці в умовах ринкових відносин необхідна чітка вказівка на факт і види юридичної відповідальності роботодавця.

При вивченні та дослідженні питання відповідальності працівника і роботодавця за порушення законодавства у сфері охорони праці в Україні було досліджено законодавство інших країн.

У Конвенціях і Рекомендаціях Міжнародної організації праці, у законодавствах країн Європейського Союзу (далі – ЄС), всі виробничі питання розглядаються в рамках взаємовідносин працівника та роботодавця, при цьому питання профілактики в сфері безпеки та гігієни праці на всіх рівнях забезпечуються за допомогою системи встановленої відповідальності та обов'язків роботодавців і працівників. У разі порушення законодавства відповідальність несе та особа, яка безпосередньо порушила норму закону.

Так, у **Франції** дотримання вимог законодавства з охорони праці забезпечується законодавчо встановленою кримінальною та цивільною

відповідальністю роботодавця. Кримінальна відповідальність за порушення безпеки праці передбачена як Кримінальним кодексом Франції, так і Трудовим кодексом і відповідно до останнього за порушення роботодавцем обов'язків на нього накладаються штрафні санкції. При цьому достатньо самого факту порушення, тобто діє принцип цивільно-правової відповідальності роботодавця за шкоду, заподіяну працівникові. Відповідальність настає «за ризик», тобто за наявність самої основи заподіяння шкоди, незалежно від вини роботодавця. За Трудовим кодексом до відповідальності може бути притягнений тільки роботодавець, на якого законом покладено обов'язок їм порушений, а за Кримінальним кодексом до відповідальності можуть бути одночасно притягнуті як фізичні особи (наприклад, керівник організації), так і юридична особа.

У **Великобританії** роботодавець зобов'язаний самостійно обирати спосіб забезпечення належних умов праці, тобто законодавчі документи не визначають, яких норм необхідно дотримуватись та яких фахівців приймати на роботу. Основна вимога – це дотримання вимог безпеки і створення відповідних умов праці, тобто роботодавець зобов'язаний забезпечити дотримання вимог охорони праці на робочих місцях, використовувати тільки справне обладнання, проводити інструктаж з охорони праці та надавати інформацію працівникам про виробничі ризики. При цьому контроль за станом охорони праці на підприємствах здійснює держава. Випадки порушення вимог безпеки праці у Великобританії розглядаються у судовому порядку [7].

На сучасному етапі економічного розвитку України доречно було б використовувати підхід Великобританії щодо забезпечення роботодавцем належних умов праці на робочих місцях.

Наближення України до європейських стандартів з безпеки праці на виробництві потребує посилення відповідальності роботодавця за створення безпечних умов праці й дотримання нормативно-правових актів з охорони праці та потребує внесення відповідних змін до законодавства з охорони праці в Україні з урахуванням європейського підходу щодо застосування санкцій до роботодавців і працівників за порушення нормативних актів з охорони праці.

Аналіз оцінювання стану виконання роботодавцем і працівником вимог охорони праці показав, що в Україні через недотримання роботодавцем нормативно-правових актів щодо створення безпечних умов праці стається в середньому до 30 % нещасних випадків на виробництві, а в травмо- і ризиконебезпечних видах економічної діяльності значення цього показника перевищує 40 %. У цілому через недотримання роботодавцем нормативно-правових актів на підприємствах вугільної галузі та у хімічному комплексі стається майже 60 % нещасних випадків з тяжкими і смертельними наслідками, у будівництві – до 55 %, у машинобудуванні понад 40 %. Найвищий рівень порушення працівниками трудової та

виробничої дисципліни реєструється у будівництві та машинобудуванні (рис. 5).

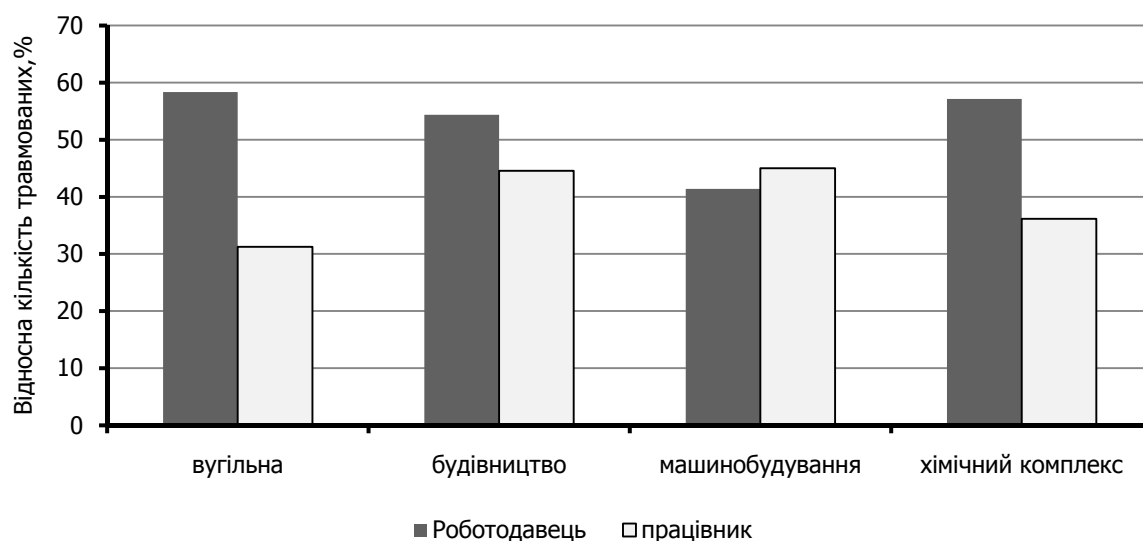

Рис. 5. Порівняльне співвідношення інтегральних коефіцієнтів, що характеризують стан дотримання нормативно-правових актів з охорони праці роботодавцем і працівником за видами економічної діяльності

Виконання роботодавцем своїх трудових обов'язків має публічно-правову значущість, оскільки його діяльність впливає не тільки на розвиток підприємства, але і на розвиток національної економіки. А тому цілком виправдане й необхідне визначення в законодавчих актах адміністративної відповідальності роботодавця, а за певних обставин передбачення кримінальної відповідальності посадових осіб, які реалізують функції роботодавця.

В Україні досі не врегульовано питання відповідальності роботодавця перед працівником за шкоду, заподіяну здоров'ю працівника неналежними умовами праці. У чинному трудовому законодавстві України відсутнє чітке формулювання підстав матеріальної відповідальності роботодавця, що є його суттєвим недоліком [8]. Адже з прийняттям Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності», матеріальну відповідальність за заподіяння шкоди працівникові ушкодженням здоров'я при виконанні ним трудових обов'язків уже несе не роботодавець, а страховик [9]. Адже за відсутності матеріальної відповідальності роботодавця перед працівником за шкоду, заподіяну останньому, у роботодавця немає достатньої мотивації дотримання законодавства про працю і про охорону праці.

Роботодавець є економічно сильнішою стороною у трудових відносинах і тому в умовах розширення договірної сфери регулювання найманої праці має реальну можливість економічного тиску на працівника. Прикладом такої ситуації є нещасний випадок, що стався з електромонтером приватного підприємства, який за вказівкою і під безпосереднім керівництвом

роботодавця виконував відновлювальні роботи з ремонту електрообладнання, що не використовувалося більше ніж 10 років. Внаслідок ураження електричним струмом працівник отримав численні тяжкі опіки обличчя, пошкодження лівого ока і відсутність носа, ампутація правої верхньої кінцівки. Виплати Фонду соціального страхування становили майже 13,0 тис. грн., а штраф, накладений на керівника підприємства, – 510 грн. Інший приклад – нещасний випадок з тяжким наслідком стався з електрозварником, витрати Фонду соціального страхування становили майже 63,0 тис. грн., а загальна сума штрафу, накладеного на посадову особу, – знову ж таки 510 грн.

Вищенаведені приклади підтверджують необхідність вдосконалення регулювання питання відповідальності роботодавця перед працівником. При цьому трудовою відповідальністю роботодавця перед працівником має наставати не тільки у разі заподіяння матеріальної шкоди працівнику при виконанні ним своїх трудових обов'язків, але й за умови будь-яких порушень трудових прав працівника. І ця відповідальність повинна носити майновий характер – тільки такий підхід повною мірою відповідатиме реаліям ринкових відносин, стимулюватиме дотримання договірної дисципліни і правомірної поведінки роботодавця.

Зарубіжний досвід правового регулювання свідчить про те, що майнова відповідальність роботодавця перед працівником за порушення трудових прав останнього має достатнє розповсюдження.

В Україні протиправні посягання на трудові права людини на жаль не знайшли відображення в нормах трудового права, хоча реакція держави має бути спрямована на утвердження і забезпечення прав і свобод працівника [10, 11, 12]. Якщо роботодавець не виконує свої обов'язки і наслідком цього є порушення трудових прав працівника, то буде цілком логічним і справедливим, що роботодавець відповідатиме перед цим працівником і в майновій формі компенсує заподіяне порушення. Тільки при такому правовому підході роботодавцю буде економічно не вигідним не виконувати свої трудові обов'язки.

Серед інших проблемних питань охорони праці потрібно відмітити низький рівень ефективності державного управління охороною праці та промисловою безпекою, що частково пов'язано з об'єктивними причинами. Так, з 1 червня 2013 року до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) в сфері господарської діяльності» внесено поправки, відповідно до яких зупинення виробництва та виконання робіт, які, за висновком органу з нагляду за охороною праці, створюють безпосередню загрозу життю та здоров'ю людей, можна здійснювати лише за постановою адміністративного суду, ухваленою за результатами розгляду позову органу державного нагляду (контролю) щодо застосування заходів реагування. При цьому для повного або часткового зупинення виробництва (виготовлення), реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг, посадовою особою органу державного нагляду, яка здійснює відповідний захід, складається акт перевірки і протягом 15 днів вноситься звернення до адміністративного суду, який остаточно приймає рішення, про що

зазначається в постанові суду. Однак роботодавці часто ігнорують висновки органу з нагляду за охороною праці та вимоги постанови суду і продовжують експлуатацію несправного обладнання.

Результати з оцінювання впливу наглядової діяльності з охорони праці на рівень виробничого травматизму свідчать про низький рівень її ефективності в травмонебезпечних видах економічної діяльності [13]. Використовуючи метод математичного моделювання, було досліджено залежність показників виробничого травматизму від показників наглядової діяльності. За результатами аналізу встановлено, що із 19 кількісних і відносних показників наглядової діяльності на загальний травматизм мають вплив середнього рівня такі показники: середній розмір одного штрафу, накладеного на працівника, та середній розмір одного штрафу, накладеного на керівника. Середній рівень впливу показників наглядової діяльності на рівень виробничого травматизму пов'язаний з неврахуванням у законодавстві економічних змін, які сталися в країні за останні 4 роки, і використанням застарілих штрафних санкцій, що не відповідають вимогам сьогодення. Так, розмір штрафу за порушення вимог законодавчих та інших нормативних актів з охорони праці, який передбачений ст. 41 КУпАП, і визначений в неоподатковуваних мінімумах доходів громадян (далі – НМДГ), становить на працівників – від 2 до 5 НМДГ, а на посадових осіб підприємств, тощо – від 5 до 10 НМДГ. Враховуючи, що НМДГ не змінювався вже десятки років, потребує суттєвих змін [14].

Виробничий травматизм завдає країнам величезні економічні збитки, які, в основному, зумовлені ушкодженням здоров'я або смертю працівника та супутніми виробничими витратами, пов'язаними із заміною потерпілого на виробництві та навчанням іншого працівника, зниженням рівня продуктивності праці, медичними та юридичними витратами. За узагальненою модельною оцінкою МОП кожна розвинена країна світу щорічно втрачає в результаті нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань більше ніж 4 % свого ВВП. Використання вищезазначеної модельної оцінки МОП для оцінювання мінімального обсягу втрат від виробничого травматизму та профзахворюваності в Україні, дозволило встановити, що економічні втрати України, визначені за показниками ВВП у 2014...2015 рр., щорічно становили щонайменше 60...70 млрд грн. Фактично ці втрати склались з того, що значна кількість людей щороку припиняла трудову діяльність через профзахворюваність, близько 6,0 тис. працівників ставали інвалідами праці, а понад 500 осіб – гинули на виробництві.

Узагальнюючи результати проведених досліджень і враховуючи, що створення безпечних і здорових умов праці є одним із пріоритетних завдань держави і спрямоване на зниження ризиків нещасних випадків на виробництві потрібно зазначити, що:

- ситуація з виробничим травматизмом в Україні визначається як критична;

- умови праці на робочому місці, безпека технологічних процесів, машин, механізмів, устаткування та інших засобів виробництва, не відповідають вимогам закону України «Про охорону праці»;

- нормативно-правове забезпечення охорони праці в країні не відповідає світовим вимогам і стандартам, а процес адаптації національного законодавства до європейських стандартів відбувається уповільненими темпами;

- окремі ключові поняття з охорони праці досі не мають чіткого визначення в законодавчих і нормативно-правових актах з охорони праці. Перш за все це стосується визначення поняття «роботодавець», його обов'язків і відповідальності;

- відсутня матеріальна відповідальність роботодавця, який не виконує свої обов'язки перед працівником, і наслідком цього є порушення трудових прав працівника.

Для вирішення зазначених проблемних питань охорони праці та розроблення найбільш дієвих заходів запобігання виробничому травматизму запропоновано:

- прискорити процес гармонізації законодавства з охорони праці до вимог ЄС, створити однакові правові умови для учасників ринкових відносин, закріпивши у всіх законодавчих та нормативно-правових актах з охорони праці єдине визначення ключових понять з охорони праці, а саме: поняття «роботодавець», його обов'язки і відповідальність, зокрема за створення безпечних умов праці, з урахуванням вимог європейського і вітчизняного законодавства з охорони праці;

- впровадити гармонізований до законодавства ЄС порядок формування оціночних показників виробничого травматизму для проведення статистичних досліджень і для забезпечення об'єктивної оцінки статистичних даних і можливості їх порівняння з європейськими;

- впровадити проведення моніторингу небезпечних і шкідливих чинників за травмонебезпечними видами економічної діяльності та створити єдину базу даних для оцінювання ризику травмування на кожному травмонебезпечному робочому місці;

- забезпечити систематичний збір, аналіз, узагальнення інформації щодо ризику травмування у травмонебезпечних видах економічної діяльності з метою забезпечення ризик-орієнтованого підходу до управління охороною праці.

Список літератури

1. Таїрова Т. М. Визначення впливу соціально-економічних показників на виробничий травматизм в Україні / Т. М. Таїрова // Проблеми охорони праці в Україні : зб. наук. праць. – К. : ДУ «ННДПБОП», 2013. – Вип. 27. – С. 53–61.

2. НПАОП 0.00-7.11-12 «Загальні вимоги стосовно забезпечення роботодавцями охорони праці працівників», затверджені наказом МНС України 25.01.2012 № 67.

3. Єсипенко А. С., Таїрова Т. М. Дослідження динаміки змін і тенденцій стану умов та безпеки праці в Україні / А. С. Єсипенко, Т. М. Таїрова // Проблеми охорони праці в Україні : збірник наукових праць. – К. : ННДПБОП, 2011. – Вип. 21. – С. 111–118.

4. Таїрова Т. М. Системний підхід до стану умов та безпеки праці в Україні / Т. М. Таїрова // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Технічні науки»: науковий збірник / Чернігівський держ. технол. ун-т. – Чернігів : Чернігівський держ. технол. ун-т. – 2012. – № 3 (59). – С. 228–233.

5. Ткачук К. Н., Таїрова Т. М. Математична модель прогнозування стану безпеки праці / К. Н. Ткачук, Т. М. Таїрова // Вісник національного університету водного господарства та природокористування : зб. наук. пр. – Вип. 1 (61). – Рівне, 2013. – С. 273–279.

6. Скакун О. Ф. Теория государства и права: Учебник /О. Ф. Скакун. – Харьков : Консум, 2000. – 704 с.

7. Таїрова Т. М., Малихін О. В. Закордонний досвід державного нагляду з промислової безпеки та охорони праці / Т. М. Таїрова, О. В. Малихін // Інформаційний бюлетень з охорони праці. – К. : ДУ «ННДПБОП». – 2015. – № 2 (73). – С. 59–68.

8. Івчук Ю. Ю. Деякі питання, пов'язані з матеріальною відповідальністю роботодавця у зв'язку з відшкодуванням шкоди, заподіяної працівникові ушкодженням здоров'я / Ю. Ю. Івчук // Актуальні проблеми права : теорія і практика : зб. наук. праць. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля. – 2012.

9. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності».

10. Телічко О. А. Процес адаптації трудового законодавства України в сфері охорони праці до європейських стандартів / О. А. Телічко // Юридична наука і практика. – 2011. – № 1. – С. 24–30.

11. Біла Г. М. Проблеми в реалізації державної політики нагляду за дотриманням законодавства / Г. М. Біла // Публічне управління: теорія та практика. – 2012. – № 1. – С. 135–139.

12. Ізовіт Т. В. Стратегічна мета уряду України – підвищення рівня промислової безпеки / Т. В. Ізовіт // Вісник КНУДТ. – 2012. – № 4. – С. 116–124.

13. Єсипенко А. С., Сліпачук О. А., Таїрова Т. М. Дослідження впливу наглядової діяльності на рівень виробничого травматизму / А. С. Єсипенко, О. А. Сліпачук, Т. М. Таїрова // Проблеми охорони праці в Україні : зб. наук. пр. – К. : ДУ «ННДПБОП», 2013. – Вип. 26. – С. 9–17.

14. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-Х.

*Дата подання статті до збірника – 07.12.2016
Рецензент – д-р техн. наук, проф. Ткачук К. Н.*